

MŰHELY

POLGÁR BALÁZS – SCHMIDTMAYER CSABA

AZ 1849-BEN GÖNYŰNÉL MEGSEMISÜLT OSZTRÁK HADIANYAG-SZÁLLÍTÓ USZÁLY RÉGÉSZETI KUTATÁSA¹

A lelőhely

Gönyű (*Gönyő, Gönyü*, ma: Győr–Moson–Sopron megye) Győrtől 16 km-re északkeletre fekvő Duna menti település (*1. kép*), amelyet először 1222-ben említene az írott források. Gönyű halászó helyei és vizafogó helye gyakran képezte tárgyát birtokadományoknak, illetve birtokpereknek a XIII. század folyamán.² A település Győr török kézre kerülését követően elnéptelenedett; területe 1621-ben az Esterházy család kezébe került és újra benépesült.³ Gönyű jelentős fejlődésen esett át a XVII. század végén, kikötőjének, illetve vízi- (és hajó-) malmainak köszönhetően. (A település 1841-ben 57 házzal bírt, lakosságát Fényes Elek a XIX. század derekán 695 főre tette.)⁴ A történeti hagyomány szerint magyar honvédek 1849. április 24-én a Duna túlsópartjáról kilőttek egy Gönyűnél állomásozó hadianyagot szállító osztrák uszályt.⁵ Gönyű kapcsán még egy jelentős fegyvertényről emlékezhetünk meg az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc vonatkozásában: 1849. augusztus 3-án Gönyűnél, Lovadnál és Győrnél élelmiszerszállító hajókat foglalt el a Komáromból kitörő Klapka.⁶

Az 1849. április 24-ei gönyői események rekonstrukciója az írásos források alapján

Az 1849. április 19-i nagysallói győzelem után Görgey serege április 22-én mentette fel északról a már 1848. december vége óta ostromzár alatt lévő Komáromot. A Duna jobb partján kiépített ellenséges sáncokat az április 25-én befejeződött hidépítést követően, 26-án támadta meg; felszámolta az ostromzárát, majd döntetlen csatát vívott a megérkező cs. kir. főerőkkel.⁷ Április 28-án a visszavonuló cs. kir. seregek feladták Győr

¹ Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani Lenkefi Ferencnek (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, a továbbiakban: HM HIM), Major Gábornak (polgármester, Gönyű) és Tóth János Attilának (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal) a kutatás során nyújtott értékes segítségért. A tanulmányt lektorálta: Hermann Róbert (HM HIM), Kemény Krisztián (HM HIM) és Négyesi Lajos (Nemzeti Közszolgálati Egyetem). A kutatómunkában részt vett: Farkas Gergely, Hídvégi András (HM HIM), Négyesi Lajos, Németh András százados (Nemzeti Közszolgálati Egyetem), Óravecz Ferenc főtörzsrőmester (HM HIM), Pál Ödön (Argonauta Kutatócsoport), Puskás Norbert (Argonauta Kutatócsoport), Szabó András főhadnagy (Nemzeti Közszolgálati Egyetem).

² Zöllei András: Gönyű településföldrajza. Geographia Pannonica XXV. Pécs, 1937. (A továbbiakban: *Zöllei* 1937.) 4. o., Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. II. k. Budapest, 1987. 588. o.

³ Sárosi István: Gönyű. In: Győr–Moson–Sopron megye települései. Győr, 1994. 76. o.

⁴ Zöllei 1937. 16. o., Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára, melyben minden város, falu és puszta, betűrendben körülményesen leíratik. Pest, 1851. I. k. 55. o.

⁵ Icsői Ferenc – Papp Albertné – Szigetközi József – Zalka László: Gönyű. In: Szülőföldünk, a Kiskisalföld. Pályázat 1967. és 1969. évi versenyre érkezett helytörténeti munkák átdolgozott gyűjteményes kötet. Szerk.: Szabó Zsigmond. Győr, 1972. 97. o.

⁶ Szénássy Zoltán: Komárom ostroma 1849-ben. Komárom, 1989. (A továbbiakban: *Szénássy* 1989.) 184. o.

⁷ Augustin altábornagy 1849. április 18-án kelt, Welden tábornagynak írt jelentésében a következőket írta a Komárom ostroma során felhasznált löszerről: „Alulírott tegnap este kapta Zitta tábornok első jelentését f. hó 16-áról. Sajnálkozását fejezi ki, hogy oly sok löport és drága löszert eddig eredmény nélkül használtak fel. Ez a felhasználás 14 460 bombából, 4 782 gránátból 12 509 tömör gránátból és 1 587 mázsa lőporból áll.” *Szénássy* 1989. 110. o., Görgey Artúr: Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben. II. Görgey Tamás fordítását átfordította és a jegyzeteket írta *Katona Tamás*. Budapest, 1988. 129. o.

városát.⁸ Franz Ludwig von Welden tábornok ekkor már Bécs védelme érdekében tett lépéseket. Welden céljairól a következőket írta Klapka György honvédtábornok – először 1850-ben, Londonban megjelent – emlékiratában: „a fővárosokat kiüríti, s Bécs fedezése céljából egész a határig, visszavonul.”⁹

Breit József a védekezésben nélkülözhető pest-budai hadianyag április 21-én kezdődő elszállítása kapcsán az alábbiakat írta: „egyébként minden elég simán folyt le, kivéve, hogy az egyik lőszerrel megrakott uszályhajó Gönyűnél a levegőbe repült.”¹⁰

Tóth Ágoston honvéd ezredes naplójában részletesen emlékezett meg fogolytársa, a francia származású Ferdinand Querlonde ezredes¹¹ gönyői haditettéről: „A Dunán lőszeres hajók úsztak lefelé, és Querlonde azt a parancsot kapta, hogy lője fenébe a hajókat. Éjszaka észrevétlenül kivonult négy ágyújával, és sikerrel belelövetett az egyik hajóba. Ez rettenetes robbanással repült a levegőbe, óriási pusztítást végezve a jobbpárt közelében úszó hajók közt.”¹²

Az írásos források közül vélhetően Fitz alezredes 1849. április 24-én, Ácson írt jelentése világítja meg leghitelesebben a történeteket: „10 óra körül Gönyű felől sűrű füstfelhő látszott, amit egy iszonyatos robbanás követett, és gyanítani lehetett, hogy az egyik löporral megrakott hajó röpködött a levegőbe, ami bizonyosságot is nyert. A felkelők ugyanis a Csallóközön keresztül egészen Gönyűig nyomultak előre, az uszálylyal szemben felállítottak egy ágyút és egy tarackot, és tűz alá vették a partot elfoglaló gyalogságot, mely csatárlánca sorakozott fel. Gönyűt gránátokkal hamarosan felgyújtották, és ahogy erősödött a (tüzérségi) tűz, egy gyalogostiszt leparancsolta azt a tíz embert, akik a hajón voltak, úgyszólván azon senki sem maradt. Röviddel ezután egy ellenséges gránát eltalálta a hajót, amely irtózatossággal felrobbant. [A robbanás] a fedélzet darabjait 300 öl távolságra szórta szét, a közelben álló fogadót és postaállomást szinte teljesen lerombolta, sok egyéb házat összedöntött, de csodával határos módon a gyalogságból, akik azonnal a földre vetették magukat, csak öt embert sebesített meg könnyebben.”¹³

Fitz jelentésével ellentétes információkkal is találkozhatunk az írott forrásokban, Beöthy Gáspár a következőképpen emlékezett meg naplójában az eseményről: „Április 23-án a Cs. K. hadsereg az úgynevezett Sárkány Majortól Csallóköznek felső végére Némán túl, jóval is felül vonult. Április 24-én Némánál a Gönyűn állomásozó gőzha-

⁸ Hermann Róbert: Győr város és megye hadtörténete 1848–49-ben. Győr, 1991. 35–36. o.

⁹ Klapka György: Emlékeimből. A szöveget gondozta, az eredeti iratokkal egybevetette, kiegészítette, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Katona Tamás. Budapest, 1986. 129. o.

¹⁰ Breit József: A magyar nemzet hadtörténelme. 24. rész. Az 1848/49. évi magyar szabadságharc. I. k. Budapest, 1941. 107. o.

¹¹ 1849 januárjától dandárnok Komáromban. Querlonde-t 1849. október 24-én Tóth Ágostonnal együtt ítélték várfogságra, és együtt szállították őket Olmütz várába. Bona Gábor: Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban. Budapest, 1983. 275–276. o. Irmédi-Molnár László: Tóth Ágoston honvédezerede, a XIX. századbeli magyar térképezés úttörőjének élete és működése. A „Térképészeti Közöny” 8. számú külön füzet. Budapest, 1938. (A továbbiakban: Irmédi-Molnár 1938.) 151. o.

¹² Irmédi-Molnár 1938. 154. o.

¹³ „Gegen 10 Uhr wurde von Gönyő her eine compacte Rauchwolke sichtbar, der dann eine furchtbare Explosion folgte und ahnen ließ, daß ein mit Pulver beladenes Schiff in die Luft gegangen sei, wie es sich auch bestätigte. Es waren nämlich die Insurgenten auf der großen Schütt bis über Gönyő vorgedrungen, placirten gegenüber des sichtbar gewesenen Schleppschiffes eine Kanone und eine Haubitze und feuerten festig auf die das Ufer besetzt haltende Infanterie, welche in eine Plänklerkette aufgelöst war. Schon war Gönyő durch Granaten angezunden worden und als das Feuer herüber heftiger wurde, wurden die 10 Mann welche das Schiff besetzt hatten, von einen Infanterie-Offizier herabbeordert, so daß kein Mann auf dem Schiff blieb. Kurz darauf traf eine feindliche Granate das Schiff, welches mit einem ungeheuren Knall explodirte, einzelne Verdeckstücke auf 300 Klafter schleuderte, das nahe gelegene Wirthshaus und das Posthaus beinahe ganz zerstörte, viele andere Häuser einstürzte und wunderbar genug von der nahestehenden Infanterie, wovon sich die Leute gleich auf den Boden warfen, nur 5 Mann nicht schwer verwundete.” KA AFA Krieg in Ungarn 1848–49 VIII. Fasc. 169. Div. Simunic Blockadekorps vor Leopoldstadt und Komorn 1849–13–20 (50).

jó-teherhordó Cs. K. puskapor és munitioval megterhelt hajóját a Magyarok gránáttal ellőtték, s a láng az égbe vetette.”¹⁴ A Beöthy-naplóban a szállítójármű megnevezése pontatlan (illetve túlzó), az osztrák források egyértelműen uszályként (*Schleppschiff*) definiálják a megsemmisült szállítójárművet.¹⁵ Arra a kérdésre, hogy miért vesztettek a hadianyaggal megrakott uszályok Gönyűnél, Fitz alezredes 1849. április 24-én, Ácson kelt jelentése adja meg a választ: „A pozsonyi Katonai Kerület-parancsnokság tudatta a záró hadtest parancsnokságával, hogy Gönyűnél két, lőporral és tüzérségi hadianyaggal megrakott uszály vesztet, amelyhez nem áll rendelkezésre gőzhajó. Ennek következtében a tüzérparancsnokság azt az utasítást kapta, hogy ezeket a hajókat vagy lovakkal vontassák Győrbe, vagy a hadianyagot rakodják ki, és szekereken szállíttassák oda. Szállítóeszközök kiutalásáról vagy kirendeléséről azonban nem esett szó. ... Az utasításnak eleget téve elküldtem Partsch főhadnagyot két altiszttel és három tüzérral Lovadpusztára és Gönyűre, hogy nevezett tiszttel minden lehetséges intézkedést tegyen meg a hajók továbbhaladása érdekében, mivel lovat (azok teljes hiánya miatt) innen nem tudok odarendelni, a gőzhajóársaság képviselőjének pedig a többi uszályval kell törődnie.”¹⁶

A régészeti kutatás

2009-ben és 2011-ben Gönyűnél, a Duna mederkotrása során jelentős mennyiségű vastárgy, vaselemek és ágyúgolyók (?) kerültek elő (a lelőhelyen a győri Xantus János Múzeum végzett régészeti megfigyelést). A talált tárgyakat az 1849 tavaszán a település közvetlen térségében kilőtt és elsüllyedt, hadianyagot szállító osztrák uszály rakományának részeként interpretálták. 2009-ben Tóth János Attila (régész, KÖH) szonárral végzett kutatást a tárgyak előkerülési helyénél. A szonár által jelzett – a folyófenéken eltemetődött – tárgyról nem volt azonban eldönthető, hogy újkori hajómalom, a második világháború alatt megsemmisült uszály vagy éppen az 1849-ben megsemmisült osztrák uszály maradványaihoz köthetőek-e.¹⁷

A part menti régészeti megfigyelésekről 2011-ben a Gönyűi Polgármesteri Hivatal tájékoztatta a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeumot. 2011 novemberében, az őszi mederkotrás követően egy teljesen ép 60 fontos mozsárbomba¹⁸ (2. kép) és két bombarepez¹⁹ került a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeumba. A mozsárbombán – a csőbe való juttatást segítő – fülek és a bombatestet lezáró fadugó (3. kép) is megfigyelhetőek voltak.²⁰ A napvilágra került régészeti leletek a Hadtörténeti Múzeumnak a XIX. század első és másó-

¹⁴ Beöthy Gáspár naplója (Kézirat), a forrásrészletet közreadja: *Szénássy* 1989. 129. o.

¹⁵ Lásd a 13., 15. lábjegyzetet és az Appendix forráshelyeit.

¹⁶ „Vom Preßburger Militär-Distrikts-Commando wurde dem Blockade-Corps-Commando eröffnet, daß bei Gönyű 2 beladene Schleppe mit Pulver und Artilleriegut stehen, zu welchem kein Dampfschiff vorhanden ist. Infolge dessen bekam das Artillerie-Kommando den Indorsatbefehl diese Schiffe mittelst Pferden aufwärts nach Raab führen, oder das Artilleriegut ausladen und mittelst Fuhrwerken dahin befördern zu lassen. Von einer Zuweisung oder Beistellung von Transportmitteln war aber keine Rede. Ich schrieb als Indorsat: “Wird durch Absendung des Oberlieutenant Partsch mit 2 Unteroffizieren und 3 Bombardieren nach Pusta lovad und Gönyű mit der Weisung entschprochen, daß dieser Offizier die nur immer möglichen Anstalten zur Hinaufführung dieser Schiffe treffen soll, indem von hieraus keine Pferde (aus gänzlichem Mangel derselben) beigestellt werden können und die Dampf-Schiff-Fahrts-Agentin selbst mehr für ihre Schleppschiffe sorgen muß.” KA AFA Krieg in Ungarn 1848-49 VIII. Fasc. 169. Div. Simunic Blockadekorps vor Leopoldstadt und Komorn 1849-13-20 (49).

¹⁷ *Tóth János Attila*: Szonárral Gönyűnél. Örvények titkai. Fejezetek egy bűvárrégész naplójából. (Internetes forrás: http://buvarrégész.blog.hu/2009/12/10/szonarral_gonyunel#more1587624 (A letöltés utolsó időpontja: 2012. augusztus 10.))

¹⁸ Leltári szám: 2011. 91. 1. őrzési hely: HM HIM, Régészeti Gyűjtemény.

¹⁹ Leltári szám: 2012. 259. 1 és 2012. 260. 1., őrzési hely: HM HIM, Régészeti Gyűjtemény.

²⁰ A cs. kir. hadsereg főleg 10–30–60 fontos mozsárbombákat használt. *Csikány Tamás*: Honvédtüzérség az 1848–49-es szabadságharcban. Budapest, 2000. 15. o.

dik harmadának magyar hadtörténelmét ismertető „Jelszavaink valának haza és haladás” című állandó kiállításán kerültek bemutatásra.

2012 augusztusában fémkereső műszeres kutatást végezhattünk a terepen: a vizsgálandó partszakasz mintegy 20x40 méteres részét jártuk be. A kutatás során alakatlan ólomdarabok, patkótöredék és újkori mázas kerámiatöredékek kerültek elő.²¹ 2012. szeptember 12-én az Argonauta Kutatócsoport révén újabb terepi kutatásra, szonárral történő felmérésre került sor a gönyői Duna-szakaszon. A felmérés során több olyan víz alatti jelenség vált lokalizálhatóvá, mely nagy biztossággal nem mederformációra vezethető vissza. Ugyanaznap több kovácsoltvas szög, egy újabb, nagyobb méretű mozsárbomba repesze²² (4. kép) és egy 75x56 cm-es méretű, jelentős hő hatására deformálódott vaslemez került elő. A kutatómunka során fontos szempont volt, hogy a vizsgálandó területet folyamatosan használták kikötőként, malomhelyként, illetve az elmúlt időszakban számos nagymértékű mederkotrást is végeztek a feltételezhetően a felrobbant uszály roncsait őrző folyómeder egy részében. A régészeti kutatásban jelentős szerepet játszottak a már idézett források, a robbanás után visszamaradt roncsokra vonatkozóan Fitz alezredes jelentése ad értékes információkat: „Maga a hajó nem sülyedt el, az oldalai megmaradtak, csak a fedélzet röpült a levegőbe.”²³ Az osztrák jelentések szerint a robbanás 300 öl, azaz 540–570 méter távolságra vetette az uszály roncsait és annak rakományát.²⁴ Az uszály rakományáról pontos leírással rendelkezünk Vandenesse százados 1849. április 23-án, Gönyűn kelt levele alapján: „1. 140 mázsát bőven meghaladó mennyiségű lőpor, 2. Mintegy 300 darab 60 fontos bomba 3. Szokásos mennyiségű 24 fontos bomba.”²⁵

2012. szeptember 19-én az Argonauta Kutatócsoport segítségével került sor újabb terepi kutatásra. A lelőhely-felderítést Pál Ödön és Puskás Norbert végezte el Tóth János Attila vezetésével. Az uszály maradványainak kutatása során egy vas mozsárbomba-fül és egy újabb 60 fontos, ép (készletli gyutacs nélküli és lőport már nem tartalmazó) mozsárbomba került napvilágra. A mozsárbomba elcsomagolásakor a bomba oldalán átégett szervesanyag-reteget (benne gallymaradványokat) figyeltünk meg (5. kép). A bomba rendkívül jó megtartású, ezért minden bizonnyal hamar eltemetődött az uszály pusztulását követően a mederfenéken, és valószínűsíthető, hogy az elmúlt évek mederkotrásai során mozdulhatott el az eredeti eltemetődési helyéről. A mozsárbombán található szervesanyag-maradvány alapján feltételezhető, hogy a mozsárbombákat – hogy ne mozduljanak el – rőzségyon helyezhették el eredetileg az uszályon.

²¹ Kutatási beszámoló, HM HIM, Irattár, nyt. szám: Múz/307/2012.

²² Ltsz.: 2012.303.1., mérete: 10x12 cm, vastagsága, 30 mm, őrzési helye: HM HIM, Régészeti Gyűjtemény.

²³ „Vom Schiffe selbst blieben ohne unterzusinken die Seitenwände stehen, so daß blos das Deck in die Luft geschleudert wurde.” KA AFA Krieg in Ungarn 1848-49 VIII. Fasc. 169. Div. Simunic Blockadekorps vor Leopoldstadt und Komorn 1849-13-20 (50).

²⁴ Lásd a 13. lábjegyzetet.

²⁵ „Auf dem bei Gönyö noch liegenden Schlepsschiffe (dem letzten, denn alle andere sind gestern nach Wien abgegangen) erliegen: 1. Eine 140 Zentner Stückpulver weit übertreffende Menge, 2. Ungefähr 300 Stück 60pfünd. Bomben, 3. Ein ganzes Quantum vom 24pfünd. Kugeln. Alles Aibrige sind Sorten welche in meinem Verzeichnisse nicht enthalten sind.” KA AFA Krieg in Ungarn 1848-49 VIII. Fasc. 169. Div. Simunic Blockadekorps vor Leopoldstadt und Komorn 1849-13-20 (51).

Összegzés

A gönyűi Duna-szakasz az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc egy írott forrásokkal is rendelkező katonai eseményének újabb régészeti emlékeit őrzi. A talált leletek felhívják a figyelmet a víz alatti (had)történeti múlt kulturális örökségvédelmének fontosságára.²⁶ Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc kutatása során ez idáig kevés (közölt) régészeti vonatkozású kutatás zajlott le, szinte egyedüli példaként a cibakházi hídért folytatott csatározás terepi vizsgálata említhető meg.²⁷ A több intézményen átívelő gönyűi kutatások jól szemléltethetik, hogy a régészeti korszakok végét jelentő 1711-es esztendő követően is van létjogosultsága a régészeti módszerekkel történő kutatómunkának, hiszen a régészeti megfigyelések jelentős mértékben árnyalhatják, gazdagíthatják a (had)tudomány egy jól dokumentált eseményről alkotott képét.

²⁶ Hazánkban a víz alatti örökség védelmét a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társaság Búvárrégészeti Szakosztálya karolta fel. A hazai víz alatti régészeti kutatások ma már a római kortól az első és a második világháború korszakáig vezetnek. A szakosztály fő célja a búvárrégész-képzés előmozdítása és a Folyami Régészeti Kutató és Restaurátor Központ kereteinek megteremtése. *Tóth János Attila: A magyar víz alatti régészet helyzete és lehetséges jövője. Magyar Múzeumok, Volume 13. 2007/1. 45. o., Tóth János Attila: Rongcsok nyomában. Örökség. Műemlék, régészet, műtárgy, 16/2. (2010) 14. o.*

²⁷ Az 1849 elején a cibakházi hídért folytatott küzdelem terepi emlékeként (felméréseken is szereplő) egy kész és egy félkész hatszög, illetve fél hatszög alaprajzú redut került lokalizálásra. (Az 1849. évi cibakházi harcok témájához lásd: A cibakházi hídért 1849. január–márciusban folytatott harcok katonai irataiból. Sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányokat írta *Csikány Tamás*. Budapest, 2003.) 2006. őszén Kertész Róbert régész (Damjanich János Múzeum) az 1845-ben felavatott újabb kori szolnoki fahíd kutatása során egy tartóoszlopba fúródott, de fel nem robbant 6 fontos ágyugolyót talált az 1849. március 5-i szolnoki ütközet tárgyi emlékeként. *Csikány Tamás – Rácz Miklós: 1849-es erődítések Cibakháza határában. Várak, kastélyok, templomok, 2009. február. 13. o., Kertész Róbert – Bana Zsolt: Régészeti kalandozások a város múltjában. In: Szolnok könyve. Fejezetek a város történetéből. Szerk.: M. Román Béla – Pókász Elek – Szutorisz-Szügyi Csongor. Szolnok, 2010. 86. o.*

MELLÉKLET

1.

*Welden tábornagyszernagy jelentése Bábolnára gróf Pálffy őrnagy által kézbesítve.
Acs, 1849. április 24. délelőtt*

<p>„Excellenciád tegnap este ½ 12 órai 1341/op. számú felsőbb parancsára alázatosan jelentem, úgy tűnik, az ellenségnek nem áll szándékában sem a hídfőnél, sem Ó-Szőny alatt áttörni, azonban a Csallóközben mégis előrenyomult, és az általam kézhez kapott jelentés szerint a bal partról az egyik gőzhajókapitány által Gönyűnél hátrahagyott, lőszerrel megrakott uszályt gránátokkal a levegőbe röpítette. A már Győrbe érkezett két Lajos-századon kívül Gönyűre küldök egy zászlóaljot egy osz-tálynyi Porosz vértessel és egy lovas üteg-gel, amely herceg Lobkowitz altábornagy hadosztályából érkezett ide, azzal a fel-adattal, hogy a Duna jobb partját Győrig tisztítsák meg mindenemű ellenséges por-tyázó csapatától, amelyek esetleg módot ta-láltak az átkelésre. Báró Csorich altábor-nagy úr már itt van Pott ezredes úrral, ahová herceg Lobkowitz altábornagy urat is várjuk, a célból, hogy a szükséges ren-delkezéseket megtárgyaljuk és rögzítsük, amelyben Excellenciád Jungbauer alezre-des úrral küldött felsőbb utasításait fogom vezérfonalnak tekinteni. Az innen Gönyűre vezető országút helyett a túlparti tüzér-fenyegetés miatt a földek felé kell kerülni, az ehhez szükséges intézkedéseket megteszem.”</p>	<p>„Auf den hohen Befehl Eir. Excellenz vom gestrigen Tage nachts ½ 12 Uhr Nro 1341/op. berichte ich gehorsamst, daß der Feind nicht die Absicht zu haben scheint beim Brückenkopfe oder abwärts O Szöny herüber zu brechen, daß er jedoch in der Schütt vorrücke, und wie ich soeben die Meldung erhielt, vom linken Ufer her, das bei Gönyö durch einen der Capitaine von den Dampfboten zurückgelassenen Schleppschiff mit Munition beladen, durch Granaten in die Luft gesprengt hat. Ausser den heute bereits in Raab eingetroffenen 2 Kompagnien Ludwig setze ich unter Einem 1 Bataillon mit 1 Division von Preusser Kürassiere und 1 Kavallerie Batterie, welche von der Division des F.M.L. Fürst Lobkowitz hieher gelangt ist, nach Gönyö in Marsch mit dem Auftrage bis Raab das rechte Donau-Ufer vor allfältigen Streifpatrouillen des Feindes, welche Mittel finden dürften sich herüber zu begeben, zu säubern. Der Herr F.M.L. Br Csorich ist mit dem Herrn Oberst Pott hier; wo auch der F.M.L. Fürst Lobkowitz erwartet wird, um Betreff des weitere Verhaltens die nöthigen Dispositionen zu besprechen, und fest zu stellen, wobei ich diejenigen hohen Weisungen, welche mir Eure Excellenz durch Herrn Obstl. Jungbauer zukommen lassen, zur Richtschnur nehmen werde. Der Strasse von hier nach Gönyö muss wegen Bedrohung durch Geschütze von dem jenseitigen Ufer auf dem Felde ausgewichen werden, wozu die nöthigen Anstalten treffe.”</p>
--	---

[Forráshely: KA AFA Krieg in Ungarn 1848–49. Karton VIII., Fasc. 169. Division Simunich, Blockadekorps vor Leopoldstadt und Komorn 1849–13–ad 20. o.]

2.

Fitz alezredes jelentése a zároló hadtest parancsnokságához. Ács, 1849. április 24. este

„A 12., 11. és 14. számú ostromütegekről szóló mellékelt jelentés alapján a hídfő mellvédjének megerősítése miatt, ami akadályozza a hídfőre való rálátást, illetve annak eredményes lövetését, sem a híd elkészültét nem tudjuk megakadályozni, sem oly módon lerombolni azt, ahogy egyszer már sikerült, annak ellenére, hogy a ko-rábbinál erősebb tűz fenntartását kértem. Az ütegek mindenestre parancsba kapták, hogy minden erejükkel lőjék a hidat. Egy-szersmind fel kell hívnom a magas zároló hadtestparancsnokság figyelmét arra, hogy az itt-ott lévő uszályokon található, az ütegek számára a tüzelés folytatását lehetővé tévő lőszer beszállítására kiküldött v. Vandenesse százados, aki 23-án délután jelentette a kért lőszer elszállítását és bevontatását, még nem tért vissza, de utalt egy Gönyűnél álló, löporral, 60 fontos bombával és 24 fontos ágyúgolyóval megrakott uszályra, amelyről ezeket el kell szállítani. Ez a jelentés 24-én délelőtt érkezett, amikor egy borzasztó robbanás hallatszott, amiről gyanítani lehetett, hogy az ellenséges gránátok a levegőbe röpitették az uszályt, ami sajnos beigazolódott. Ezen körülmények közt alulírott tisztelettel további felsőbb utasítást kérek, és ezúton jegyezném meg, hogy a 24 fontos üteg, részint ellenséges, részint saját tűz miatt majdnem félig megsemmisült és fedezék nélkül maradt, a 14. mósárütegnél a leomlással fenyegető mellvéd mellett az ágyazat is szinte teljesen használhatatlan-ná vált, de ma éjszaka ezt legalább oly mértékben kijavítják, hogy a tüzelés foly-tatható legyen. Végezetül ismételten erős lovak, és szekerek sürgős kirendelését kell kérnem, hogy a lövegekből és a lőszerből legalább a lehetséges mennyiséget megmenthessük.”

„Nach so eben eingelangten Meldung von den feuernden Batterien Nro 12, 11 und 14 kann es wegen der bisher bewirkten Bonnetirung des Brückenkopfes, wodurch die Aussicht gegen den Brückenbau und auch die wirksame Beschießung desselben gehindert ist, nicht mehr gelingen, die Vollendung der Brücke zu hindern und selbe so zu zerstören, wie es schon einmal geschah, trotz daß ein heftigeres Feuer als früher, beantragt und unterhalten wurde. Unter Einem wurde jedoch den Batterien der Befehl gegeben noch mit allem Nachdrucke die Brücke zu beschießen. Zugleich muß ich ein hohes Blokade-Corps-Kommando aufmerksam machen, daß der zur Einholung der hier und da auf Scheppschiffen befindlichen Muniton um ein längeres Schießen in den Batterien möglich zu machen, abgeschickte Hauptmann v. Vandenesse, welcher die verlangte Muniton einzuholen und herzubringen am 23. n/m meldete, noch nicht zurückgekehrt ist, sich auf ein mit Pulver, 60pfünd. Bomben und 24pfünd. Kugeln beladenes Schlepsschiff bei Gönyö bezog, von welchem diese Gegenstände abgeholt werden sollten. Diese Meldung traf 24. v.mittags ein, während eine hörbare furchtbare Explosion das durch feindliche Granaten bewirkte in die Luftsprengen des Schlepsschiffes, vermuthen ließ, wie es sich leider auch bestätigte. Unter diesen Umständen erbittet sich der erfurchtsvoll Gefertigte die weitere hohe Weisung und erlaubt sich hiebei noch zu bemerken, daß die 24pfünd. Batterie, theils durch feindliches, theils durch eigenes Feuer beinahe halb zerstört und deckungslos geworden ist, von der Mörserbatterie Nro 14 nebst der dem Einsturz drohenden Brustwehre, die Bettungen beinahe ganz unbrauchbar geworden sind, jedoch heute Nacht wenigstens so weit hergestellt werden, um das Feuer fortsetzen zu können. Schließlich muß ich nochmals um dringende Beistellung von schweren Pferden und Vorspannswägen bitten, um wenigstens soviel als möglich die Geschütze und die Muniton zu retten.”

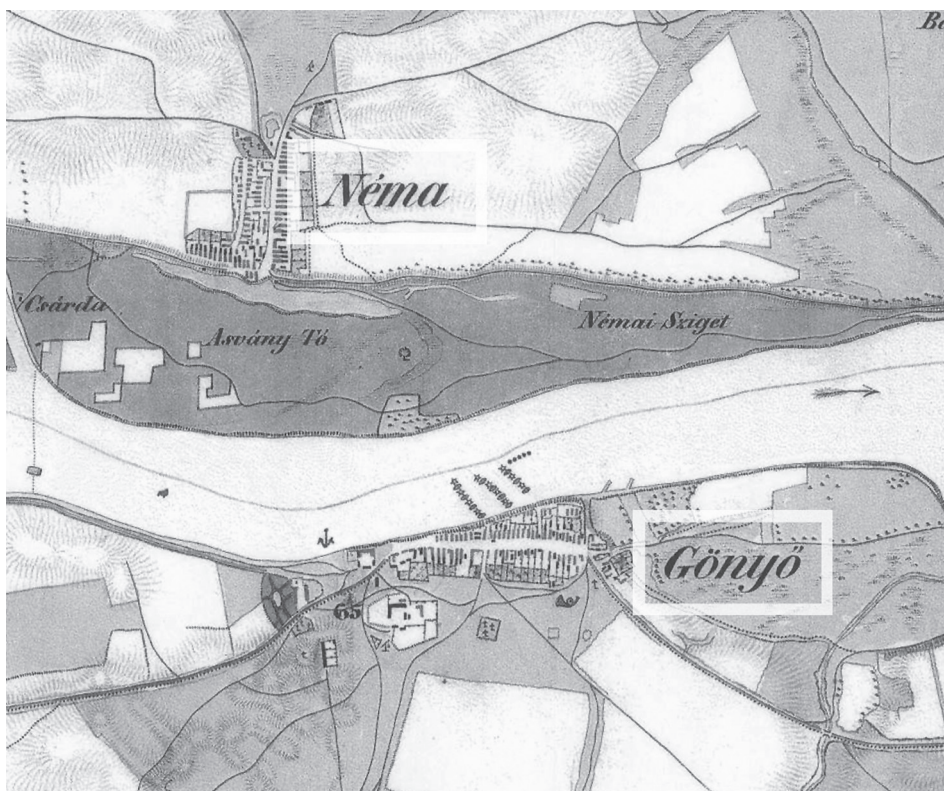
[Forráshely: KA AFA Krieg in Ungarn 1848–49. Karton VIII., Fasc. 169. Division Simunich, Blokadekorps vor Leopoldstadt und Komorn 1849–13–ad 20 h. o.]

3.

Tagebuch, az 1849. április 21–25 történetekhez írt széljegyzet

<p>„Megjegyzés</p> <p>Később érkezett hírek szerint egy löszszerrel megrakott, és Gönyűnél visszamaradt uszályra a felkelők a Csallóköz felől gránátokat vetettek és a levegőbe röpítettek, ennek következtében a közeli nagy fő-gadó, a postaállomás és néhány paraszt-ház romba dőlt.”</p>	<p>„Auf den hohen Befehl Eir. Excellenz vom ge „Anmerkung</p> <p>Nach später überkommenen Nachrichten ward ein mit</p> <p>Munition beladenes und in Gönyő zurückgebliebenes Schlepsschiff von den Insurgenten aus der Schütt mit Granaten beworfen, in die Luft gesprengt, und infolge dessen das nahe große Wirthshaus, das Posthaus und einige Bauernhäuser zerstört.”</p>
--	--

[Forráshely: KA AFA Krieg in Ungarn 1848–49 VIII. Fasc. 169. Div. Simunic Blockadekorps vor Leopoldstadt und Komorn 1849–13–21a (23).]

1. Gönyő a második katonai felmérésen (27-48, HM HIM)

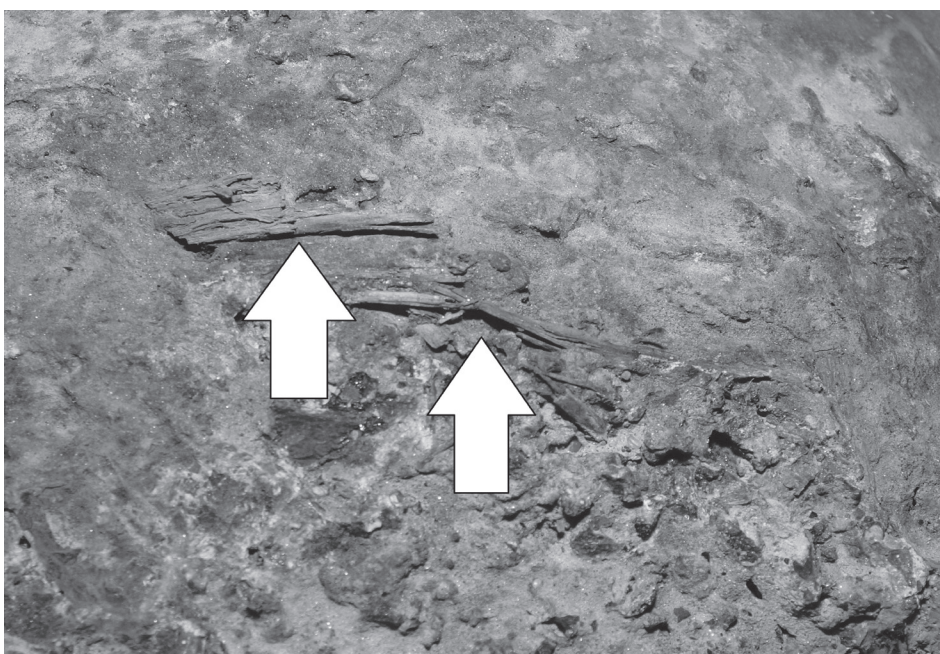
2. 2011-ben a Dunában talált mozsárbomba a restaurálás után (Fotó: Szikits Péter, HM HIM)

3. A bombatestet lezáró fadugó

4. Bombarepsz

5. Szervesanyag-maradványok a mozsárbomba oldalán (Fotó: Szikits Péter, HM HIM)